

Platform Cultureel Erfgoed Groningen
Haddingestraat 24
9711 KD GRONINGEN

Groningen, 14 oktober 2017

Ruimtelijk Beleid en Ontwerp
T.a.v. Claudia Versloot
Postbus 7081
9701 JB Groningen

Betreft: zienswijze welstandsnota

Geachte mevrouw Versloot,

Het Platform cultureel erfgoed Groningen wil graag reageren op de Welstandsnota 2017, gemeente Groningen. Historische binnenstad, de Schildersbuurt, de sneltoetscriteria en de excessenregeling. Toch hebben wij nog wat vragen over en aanvullingen op deze nota.

Publiekstoegankelijkheid van de Welstandsnota

De nota is vlot geschreven en bevat veel nuttige achtergrondinformatie. Welstandstoetsing is vakwerk en daarvan getuigen ook de welstandscriteria en beschrijvingen in de nota. Het bevat veel vakjargon waaraan kennelijk niet kan worden ontkomen, zoals het meerdere malen gebruikte woord 'eclectisch'. Voor leken zou de toevoeging van een verklarende woorden- en begrippenlijst handig zijn.

Verslag welstandstoetsing

Onder de vorige regeling van het welstandstoezicht was het gebruikelijk dat de welstandscommissie periodiek een verslag van haar bevindingen uitbracht. Op deze wijze kregen burgers informatie over de wijze waarop werd getoetst en de problemen waarop de commissie was gestuit.

Ingevolge artikel 12b, derde lid, van de Woningwet "legt de welstandscommissie dan wel de stadsbouwmeester de gemeenteraad eenmaal per jaar een verslag voor van de door haar onderscheidenlijk hem verrichte werkzaamheden. In het verslag wordt ten minste uiteengezet op welke wijze door haar, onderscheidenlijk hem, toepassing is gegeven aan de criteria in de Welstandsnota bedoeld in 12 a, eerste lid, onderdeel a."

Tot nu toe heeft het Platform geen jaarverslagen van de stadsbouwmeester gezien. Wanneer kunnen wij die verwachten?

Verhouding Welstandsnota tot uitvoering Omgevingswet

In de Welstandsnota wordt niet ingegaan op de verhouding tot de uitvoering t.z.t. van de Omgevingswet. Het Platform maakt uit eerder door de wethouder gedane uitspraken in raadscommissievergaderingen op dat het de bedoeling is de nota in de omgevingsvisie en omgevingsplannen in te schuiven. Het Platform pleit voor een integrale benadering van bouwvolume en welstandsbeoordeling op stedelijk, buurt en straatniveau. Lenen de criteria en verdiepende beschrijvingen in de nota zich al voor een wijkgerichte en straatgerichte aanpak in nauwe samenhang met de uitvoering van de Omgevingswet?

Referentiekader

Voor de bestaande wijken wordt de kwaliteit van de aanwezige bebouwing als referentiekader gebruikt. Naar de mening van het Platform mag dit niet betekenen dat aanwezige bouw van duidelijk minder architectonische kwaliteit (bedrijfsongevallen in het verleden) daarin wordt meegenomen. Als dat wel wordt gedaan, zal een verder verloederingsproces worden ingezet. Als voorbeeld kan de “architectuur” van het pand Boterdiep 70 worden genoemd, dat geen navolging verdient.

Ruimte voor contrasten?

In de Welstandsnota wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan de toetsing van een bouwplan aan de context van de omgeving. Waar het gaat om het toelaten van contrasterende bouw is het eerste criterium van de Algemene Groninger criteria echter niet duidelijk (blz. 18). Er lijkt onderscheid te worden gemaakt tussen niet bewuste en wel bewuste contrasten. In het laatste geval zal het gebouw op alle schaalniveaus (context, gebouw en uitwerking) van buitengewone architectonische kwaliteit moeten zijn.

Criterium 1

“Van elk gebouw, ook van een gebouw dat contrasteert met de omgeving mag worden verwacht dat het zorgvuldig is ontworpen, dat het een helder, geloofwaardig ontwerp-idee heeft en dat het de omgeving niet ontkent. Als een gebouw of ingreep *bewust* wil contrasteren met de omgeving, dient het op alle schaalniveaus (context, gebouw en uitwerking) van buitengewoon hoge architectonische kwaliteit te zijn.”

Ons voorstel is de laatste zin van bovenstaande tekst als volgt te wijzigen: *Als een gebouw contrasteert met de omgeving dient het bovendien op alle schaalniveaus (context, gebouw en uitwerking) van buitengewoon hoge kwaliteit te zijn.*

Slechts in de gebiedsgerichte criteria voor de Historische binnenstad en in de Schilderswijk wordt de eis gesteld dat bouwinitiatieven een motiveerbare keuze tussen contrast en overeenstemming moeten maken (blz. 39) met de toevoeging dat in geval van contrasterende bouw deze van buitengewoon hoge architectonische kwaliteit moet zijn. Waarom wordt deze eis niet gesteld voor de hele gemeente, in ieder geval voor alle beschermde stadsgezichten en en alle gebieden met een divers karakter, zoals de historische lintbebouwing, de 19de-eeuwse bebouwing en de dorpskernen onder andere?

Daarnaast vindt het Platform het wenselijk dat alleen contrasten worden toegelaten op plaatsen waar zij voor de omgeving een toegevoegde waarde kunnen hebben. In kleinere gevallen, zoals in het geval van een opbouw, zal het contrast een goed gekozen accent aan de aanwezige bebouwing moeten geven. Die laatste eis is nodig om verrommeling en een aantasting van de beeldkwaliteit van de bestaande bebouwing te voorkomen. Omdat dit tevens een locatievraagstuk is, zal planologisch maatwerk nodig zijn. In dit verband verwijzen wij naar onze hierboven gestelde vraag over de verhouding tussen de Welstandsnota en uitvoering van de Omgevingswet.

Verhouding tot beleving van de woonomgeving: welstand voor de burens

Op veel plaatsen wordt in de nota voor de beoordeling in context van de omgeving verwezen naar de karakteristiek of het karakter van de omgeving/buurt. Naar de mening van het Platform kan die niet los worden gezien van de gevoelsmatige beleving van de woonomgeving en de buurt. Er is een samenhang tussen uitstraling van gebouwen en het welbevinden van bewoners in de buurt (visuele leefomgevingskwaliteit).

In de (oudere) woonwijken wordt vooral gehecht aan geborgenheid. Hoe kan die wens doorwerken in de uitwerking van de criteria?

Voor de beleving van woonomgeving is ook de kwaliteit van de achterzijden en zijkanten van belang, alsmede de kwaliteit van het zicht vanaf hogere woonniveaus dan het straatniveau. Vanaf die niveaus zijn ook blinde (geestdodende) muren meer aanwezig. Hiervoor is niet of nauwelijks aandacht in de Welstandsnota.

Dat blijkt bijvoorbeeld uit de sneltoetscriteria voor dakopbouwen. Volgens deze moet vooral vanaf de straatzijde worden beoordeeld of die bouw een onderschikt deel uitmaakt van het gebouw (blz. 313). De eisen met betrekking tot terugplaatsing vanaf de voor- en achtergevel hebben geen effect voor de kwaliteit van het zicht van omwonenden die op een verdieping wonen.

Veel bewoners van de oude wijken klagen over aanbouwen of bijgebouwen van slechte kwaliteit in aangrenzende achtertuinten of binnenplaatsen.

Waarom zijn er geen criteria voor bijgebouwen en aanbouwen aan achterkanten en zijkanten? Dit zouden criteria kunnen worden over vormgeving, materiaal en kleur passend bij de context.

Het Platform verzoekt de criteria op bovengenoemde punten aan te vullen.

Moderne architectuur

In de Welstandsnota is geen bijzondere plaats voor het behoud van moderne architectuur als zodanig. Dit in tegenstelling tot de aandacht die onder meer historische gebouwen in de binnenstad en in andere wijken (Bloemenbuurt!) krijgen. Zijn de criteria voor en beschrijvingen van onder meer ensembles toereikend om deze architectuur, zoals bijvoorbeeld recent aanwezig in het nog in ontwikkeling zijnde Ebbingekwartier, tegen versturende ingrepen te beschermen? Biedt het planologische regime op dit punt inmiddels voldoende bescherming en zal daarmee ook rekening worden gehouden bij uitvoering van de Omgevingswet?

Dakenlandschap

Zoals hierboven al is opgemerkt, bevat de Welstandsnota vooral een benadering van welstandsaspecten vanaf de openbare ruimte/straat. Er wordt niet voorzien in een beoordeling van kwaliteit vanaf een hoger niveau. Het P

Platform heeft in eerdere commentaren aandacht gevraagd voor de kwaliteit van het dakenlandschap. Al naar mate er meer mensen in hoge gebouwen wonen, is dat ook een punt van visuele leefomgevingskwaliteit. Onder de bestaande Welstandsnota en het tot voor kort ruime planologische regime is de kwaliteit van het dakenlandschap met een groeiend aantal (dak)dozen verrommeld. Is er al een visie ontwikkeld voor het dakenlandschap in de stad en komen er nog criteria aan de hand waarvan toekomstige bouwplannen op hun gevolgen voor het dakenlandschap worden getoetst?

Dorpsgezichten

Terecht wordt bijzondere aandacht besteed aan de bescherming van historische stadsgezichten. Het Platform mist echter extra aandacht voor dorpsgezichten. Zij vallen, evenals onder de nog geldende Welstandsnota, slechts onder het aandachtsgebied Historische fragmenten. Het Platform vindt de huidige bescherming van authentieke dorpsgezichten, zoals aanwezig in de Hunzezone en bij de Middelberterkerk en de Engelberterkerk, in Dorkwerd en Hoogkerk ontoereikend. Als recent voorbeeld kan de nieuwbouw aan de Euvelgunnerweg (Hunzezone) worden genoemd: door de omvang en het opvallend afwijkende materiaalkeuze

van die nieuwbouw is de beleving van het erfgoed in de naaste omgeving ernstig verstoord. Had de gebiedsvreemde materiaalkeuze en kleurstelling (ook afgezien van de zonnepanelen) van dit gebouw kunnen worden voorkomen met toetsing aan de voorgestelde criteria voor Historische fragmenten (blz. 47)? Het criterium "Bouwinitiatieven vormen op architectonisch vlak een duidelijke toevoeging aan de diversiteit van de context" kan geen betrekking hebben op omgevingen die in verband met hun karakteristiek geen afwijkende architectuur en materiaalkeuze toelaten. Hetzelfde geldt voor het criterium "Afwijkend kleurgebruik is mogelijk, mits passend binnen de kleurenscale van ontwerp en context". Hoe beoordeelt de gemeente de bescherming van dorpsgezichten in het licht van de verwachte uitbreiding met Ten Boer en Haren?

Overgang naar landelijk/groen gebied

Voor de beleving van groene gebieden en het landelijke gebied is belangrijk hoe de overgang is vanuit het stedelijk gebied. In de Welstandsnota staan geen criteria die daarover gaan, of die zijn niet duidelijk geformuleerd.

Voor de Hunzezone is bijvoorbeeld niet duidelijk of het criterium, dat bebouwing op terreinen die zijn ontwikkeld als 'werklandschap' moet aanhaken op de daar aanwezige landschappelijke structuur, alleen geldt voor de Hunzezone zelf of ook voor de aangrenzende randen van bedrijventerreinen (blz. 109). Dat is ook belangrijk voor de toepassing van het criterium dat materiaalgebruik, kleur en detaillering niet mag dissoneren. Het beeldkwaliteitsplan bedrijventerrein Roodehaan geeft hier ook onvoldoende duidelijkheid (blz.246). Voor de beleving van de landschappelijke waarden van de Hunzezone in Euvelgunne en Oude Roodehaan is het belangrijk dat wordt voorkomen dat bedrijfsgebouwen aan de overkant qua materiaalgebruik en kleurstelling niet harmoniëren met deze zone, ook waar het gaat om gebruikte coatings (deze mogen niet hinderlijk reflecteren) en reclame. Als voorbeelden van hoe het niet moet kunnen nu de confronterende kleurstelling van het pand van Perkin Elmer aan de Rigaweg en de helle reclame van NNZ aan het Kattegat worden genoemd. Landschapsvriendelijk is de materiaal- en kleurenkeuze van het pand van REON- aan de Gotenburgweg. Het kan dus anders en beter!

Kunnen ten behoeve van de Hunzezone geen duidelijker en de belevingswaarde daarvan beter beschermende criteria ten aanzien van bebouwing en reclame op de aangrenzende bedrijventerreinen worden geformuleerd?

Dezelfde problematiek als aan de randen van de Hunzezone is aan de orde bij de overgang van stedelijk naar landelijk gebied.

Zou met welstandscriteria kunnen worden voorkomen dat bedrijventerreinen en kantoorlocaties het land in bulderen? Moet niet ook ten behoeve van het omringende landelijke gebied een landschapsvriendelijke invulling worden gegeven in criteria die gelden voor deze terreinen en locaties? In het bijzonder door middel van het criterium dat materiaalgebruik, kleur en detaillering niet mogen dissoneren? Zouden in samenhang daarmee ook niet de sneltoetscriteria voor reclame moeten worden aangepast? De verantwoordelijkheid van de gemeente voor de belevingswaarde van het landelijke gebied wordt nog groter na de uitbreiding met Haren en Ten Boer.

Sneltoetscriteria

Naar de mening van het Platform kan de toepassing van de sneltoetscriteria voor dakkapellen, dakopbouwen en dakterrassen leiden tot onwenselijke conflicten met de bestaande bebouwing. Zo is voor te stellen dat in bepaalde gevallen juist moet worden voortgeborduurd op de

onderbouw in plaats van dat *bij voorbaat* een transparante uitvoering *acceptabel* wordt gevonden.

Zonnepanelen

De aanleg van zonnepanelen is noodzakelijk met het oog het bereiken van een meer duurzame energievoorziening. Dat neemt niet weg dat *ontsierende* effecten, *als gevolg van materiaal, kleurstelling en reflectie*, zoveel mogelijk moeten worden voorkomen. In toenemende mate geldt dat ook voor de beleving van het dakenlandschap. Het Platform beveelt aan om de criteria telkens aan te passen aan *de* technische ontwikkelingen *op deze punten*.

Handhaving

Wanneer het ondanks de uitbreiding van het aantal bouwinspecteurs nog steeds voor komt dat een gebouw na voltooiing blijkt af te wijken van de verleende omgevingsvergunning, wat zijn dan de sancties voor deze overtreding?

Graag zouden wij een afspraak met u maken om bovenstaande punten te bespreken.

Met vriendelijke groet,

Tineke Vooijs

Namens het Platform cultureel erfgoed Groningen, waarbij zijn aangesloten de buurtvereniging het A-Kwartier, de bewonersvereniging Binnenstad Oost, de bewonersorganisatie hortusebbinge, de provinciale commissie van de Bond Heemschut en de Stichting Vrienden van de stad Groningen.